

ДВІ ШИБЕНИЦІ У ЛЬВОВІ

ГОРОДЕЦЬКА ВОСВА АКЦІЯ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНСЬКОГО
ПОНЕВОЛЕНГО НАРДУ

Дмитро Данилишин і Засиль Білас

Згинули геройською смертю на польській
шибениці 1933 року

M. ORYCHIWSKY

Бібліотека "Новий Світ" Ч. 38

ДВІ ШИБЕНИЦІ У ЛЬВОВІ

ГОРОДЕЦЬКА БОСВА АКЦІЯ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНСЬКОГО
ПОНЕВОЛЕНОГО НАРОДУ

1933

Бібліотека і друкарня "Новий Світ" в Монреалі, Канада

The New World Library & Printing Co.
1418 City Hall Ave.
Montreal, Canada

PRINTED IN CANADA

ВСТУПНЕ СЛОВО

Дві шибениці, на яких дня 23 грудня 1932 року віддало своє молоде, буйне життя двох молодих українських боєвиків — потрясли до глибини душі цілим українським народом не лише в границях польської держави.

Смерть Данилишина й Біласа, селянських синів — відбилася грімким відгомоном всюди, де лише живуть українці; відбилася вона також на широких просторах американської землі, зрошуваної потом і кровю тутешньої української кольонії.

Щоби вказати нашим землякам, як живуть і як борються за своє існування наші брати в старім краю та які жертви вони приносять — подаємо тут отже т. зв. "Городецької акції".

А "Городецька акція" це лише малий образець життя наших братів, що живуть під Польщею. Українська преса старого краю переповнена описами страхіт, що їх переживають наші брати. Польські тюрми переповнені українськими політичними вязнями; кати Мацейовські та Бравни і їх помічники то в одній то в

другій частині Західної України (Галичини, Волині, Поліссі й Холмщини) заєдно будують шибениці для українських боєвиків!..

Та ні тюрми, ні суди, ні кари, ні шибениці смерти не здержують визвольної акції українського народу. Ідейні боєвики, до якої би воїни партії не зачислювали себе, ведуть далі свою акцію з надією і вірою, що скорше чи пізніше надійде, бо мусить надійти

День Визволення й Побіди!

А цей День уже скоро наспіє,—хоч пролеться ще чимало української крові та виросте ще неодна шибениця на поневоленій Українській Землі—це буде великий День кровавої боротьби і суду з історичним ворогом українського народу. До цього Дня машерує весь український поневолений народ. Він прийде завтра! На даний сигнал поневоленого робітника і селянина зчезнуть з лиця землі панські тюрми та шибениці! На руїнах старих порядків та над головами поневолених міліонів засвітить ясне сонце, яке буде витати рівну волю, нове життя, добро, любов і щастя—світ новий українського вільного народу! Це буде святочний історичний День визволення Західної України з пансько-шляхецької неволі.

Видавництво
“Нового Світу”.

ГОРОДЕЦЬКА АКЦІЯ

В днях від 17 до 22 грудня 1932 відбувався у Львові наглий (доразовий) суд над чотирьома молодими українцями. Розправу ведено навіть у неділю і в українські свята (якраз у тому часі припадали свята св. Миколи й Непор. Зачаття Богородиці), в день і вечір. Суд спішився, щоби чимскоршє приспішити присуд...

І дійсно, останнього дня розправи, в сам день Непор. Зач. Богородиці, коли в українських церквах правилися богослуження — суд видав дуже строгий присуд:

ТРІОХ БОЄВИКІВ ЗАСУДЖЕНО НА КАРУ СМЕРТИ

а справу четвертого віддано звичайному судові.

Тому, що ця страшна подія викликала загальне співчуття всіх українців без ріжниці партій—і то так у краю, як і за границею—подаємо тут докладний опис цілої справи, хоч у скроченому виді.

Хто такі обвинувачені?

На судовій лаві обвинувачених засіли:

- 1) Дмитро Данилишин, літ 24, шевський челядник, з Трускавця;
- 2) Василь Білас, літ 21, торговельний помічник, з Трускавця;
- 3) Мирослав Маріян Жураківський, літ 27, купець, замешканий у Пасічній, коло Станиславова;
- 4) Зенон Коссак, літ 25, б. студент прав, з Дрогобича.

Всі вони представилися дуже симпатично правдиві типи боєвиків, відданих своїй ідеї, за яку не жалують свого молодого життя. Однаке все те, що пережили вони в останніх днях, усі ті терпіння, що мусіли знести в тюрмі—відбилося на їхніх лицах, дуже змізерованих та блідих. На головах Данилишина й Біласа видно ще свіжі сліди ран і синяків від побоїв.

За що їх обвинувачували?

Акт обвинувачення, який виготовив прокуратор Мостовські, закидує Біласові, Данилишинові й Жураківському, що вони дnia 30 листопада 1932 р. в Городку коло Львова спільно з іншими незнаними особами, озброєні в револьвери, вдерлися до поштового уряду і стероризувавши стрілами поштовий персонал, збрали готівкою 3.232 золотих.

Четвертий, Зенон Коссак, намовляв Біласа й Данилишина та допоміг їм взяти участь у тім нападі, наказуючи їм удастися до Львова й навязати звязок з організаторами нападу.

Крім того, Данилишин обвинувачений за те, що в часі втечі стріляв у Глинній Наварії, коло Львова, до поліціяного Слугоцького і поцілив його в грудну клітку, а в Верині, коло Жидачева, поцілив у плечі Олександра Андрушова, який хотів його спіймати.

Білас обвинувачений ще й за вбивство по ліціяента—Коята у Глинній Наварії.

Як то було в ГОРОДКУ?

Дня 30 листопада в годині 4.50 пополудні ввійшло до поштового уряду в Городку коло Львова 10 мушчин, а одинацятий станув перед будинком на сторожі. Вони мали отримати з рамени Організації Українських Націоналістів (ОУН.) задачу ограбити касу поштового уряду, а також касу скарбового уряду, що належить у тому самому будинку. Забрані гроші мали піти на ціли ОУН.

Напад однаке не вдався. Справники успіли забрати лише 3.232 золотих, хоч тоді мало бути в поштовій касі понад 50.000.

Погрозою стрілів з револьверів стероризували вони урядників і публику, що в той час находилася на пошті.

Коли справники збралися вже вийти з бу-

динку, поштовий возьний Колач, ухопивши кріс, отворив огонь, на що вони рівноож відповіли стрілами з револьверів.

ВБІТИ

Один із учасників нападу, **Мирослав Юрій Березинський**, студент політехніки, поцілений набоем, згинув на місці; другий, **Володимир Старик**, театральний статист у Львові, тяжко ранений, почав утікати, але недалеко від почти впав і помер наслідком ран. Оба вони мали бути членами Організації Українських Націоналістів.

Возьний Колач, що перший отворив огонь, був також тяжко ранений і помер у шпиталі.

ПОГОНЯ

Поліційні чинники наказали погоню за справниками нападу. У тій погоні, між іншими, брали участь поліціянти з Пустомит — Коят і Слугоцький. Біля стаційного будинку в Глинній Наварії стрінули вони Данилишина й Біласа, яких хотіли легітимувати. Та вони, будучи певні, що поліціянти заарештують їх, рішили не піддатися. Почали стріляти. Коят упав трупом, а Слугоцького тяжко ранили.

Данилишин і Білас, що спершу хотіли сісти на залізницю в Глинній Наварії, тепер пішли вздовж залізничного шляху з Черкас до Миколаєва. За ними рушила в погоню залізнича служба.

Врешті погоня наздігнала їх у Верині. Тут їх сильно побили—**а били їх також і українські селяни**, які не знали, хто вони такі—, відобрали від них револьвери та передали вязнів командантові постерунку в Миколаєві. Відтак обох перевезено до Львова, а лікарські оглядини ствердили, що вони були сильно побиті.

СЛІДСТВО

Данилишин відмовився зізнавати, як на поліції так і у слідчого судді. Білас зложив зізнання, описуючи цілу подію.

Після акту обвинувачення, Білас мав призватися у слідчого судді до вбивства Тадея Головка в серпні 1931 р., разом з Данилишином. Ділом ОУН мав бути теж напад на пошту в Трускавці, в якому брав участь і Данилишин.

Жураківський, якого арештовано осібно, мав брати теж участь у нападі на пошту й зізнав так, як Білас.

В слідстві переслухано багато свідків, а до розправи покликано їх 54.

РОЗПРАВА ПЕРЕД НАГЛИМ СУДОМ

Як ми вже вище подали, розправа перед наглим (доразовим) судом у Львові, що відбувалася у великій салі окружного суду при вулиці Баторія, — де вже відбулося дуже багато українських політичних розправ! — розпочалася

рано в суботу, дня 17 грудня. В склад того суду входили судді: Ягодзінські (предсідник), Дворжак і Міхелє. Обвинувачував прокуратор др. Мостовський.

Оборонцями були адвокати: професор др. Володимир Старосольський (якого сина також арештували, а доньку арештовано ще давніше в іншій справі), др. Лев Ганкевич (оба вони визначні провідники української соціал-демократичної партії, др. Степан Шухевич, др. Маріян Глущкевич, др. Олекса Марітчак і др. Кость Паньківський).

Сала була битком наповнена публикою, переважно польською й жидівською, бо українцям дали незначну тільки скількість білетів вступу. Місця для журналістів були заповнені справоздавцями всіх місцевих і замісцевих газет.

Обвинувачених введено на салю під сильною поліційною ескортою.

По вступних формальностях, наступили

ЗІЗНАННЯ ОБВИНУВАЧЕНИХ

Перший зізнавав **Василь Білас**, який до вини признається. Він зізнає, що грошей не забирає для себе, лише на ціли Організації Українських Націоналістів, до якої належить від 1929 р. В убивстві Голувка участі не брав, а в слідстві до вбивства призвався лише тому, щоби протягнути справу. У слідстві зізнавав фантазії, щоби тільки поспекатися допитів.

Другий учасник нападу, **Мирослав Жура-**

ківський призвався до участі в нападі на почути. Працював для ОУН. Грошей для себе не добував. Хотів допомогти свому народові.

Третій, **Дмитро Данилишин**, заявив: "Від мовляю всяких зізнань". Він не подав навіть своїх генералій, себто де й коли вродився, де мешкав і т. д. На всі запити предсідника мовчить.

Четвертий, **Зенон Коссак**, до вини не почувається. Біласа знає з облича, Данилишина зовсім не знає. Ніяких доручень нікому не давав. Не має нічого спільногого з наведеними подіями.

Очевидно, що обвинуваченим завдавали питання судді, прокуратор та оборонці, на які, крім Данилишина, вони давали відповіді й пояснення.

ЗІЗНАННЯ СВІДКІВ

Відтак через кілька днів з ряду пересувався перед судом цілий ряд свідків, яких зізнання не будемо тут переповідати. Обмежимося тільки на зізнаннях деяких з них, що зацікавлять наших читачів.

Спершу зізнавали почтові службовики з Городка. Вони представляли цілий перебіг нападу.

Справники нападу, ввійшовши до почтового уряду, крикнули: "Руки вгору!" Службовики й присутні на почиі публика послушно підносили руки вгору, а деякі лягали на землю.

В часі стрілянини, крім возного Колача, були ще й інші ранені, які находяться тепер у шпиталі у Львові. Тому суд перенісся одного дня до шпиталю, де переслухувано недужих свідків.

Свідків, яких подавали оборонці, суд не покликав. Прокуратор закидав оборонцям, що вони, покликаючи свідків, свідомо змагають до проволікування розправи. Оборонці відповіли на те: "Справді, нема чого спішитися до кари смерти" і "Лише померші їдуть скоро". Це був натяк під адресою суду й прокуратора, що вони бажали негайної смерті обжалованих, без переслухання свідків оборони. Зрештою суд не покликав ні одного свідка оборони.

ПРОВОКАТОР, ЧИ ЗРАДНИК?

Коронним свідком прокуратури був **Іван Мотика**, літ 20, ученик 8 гімназійної кляси в Дрогобичі, далекий свояк Данилишина (йому предсідник звернув увагу, що, як свояк обвинуваченого, може зречися зізнань—та він усетаки зізнавав). Він перебуває тепер у слідстві за приналежність до ОУН. На його то головно зізнаннях є збудований акт обвинувачення.

Мотика сильно обтяжує обвинувачених. Впевнює, що Білас і Коссак належали до ОУН, і що Білас був провідником боївки в Дрогобичі, а Данилишин і Коссак її членами. Білас—каже Мотика—оповідав йому, що вбив Голувка. Портієр санаторії Василіянов у Трускавці, в я-

кій мешкав Голувко, назвищем Буній, давав Біласові всякі інформації про Голувка. Оповідає, що він був визначним членом ОУН, відбирав присяги від нових членів та був втаємничений у ріжні діла цеї організації. Заприсягав також Данилишина й Біласа. Згадує далі, що він перший почав пропагандову роботу ОУН в Трускавці. **Чистий Азев!** Від червня—каже—zmінив своє становище до організації; "досі був якби загіпнотизований і щойно у вязниці зрозумів, що це шкідлива річ"...

Зізнання Мотики тривали дві годині. Через цілій час всипував він усіх і вся.

Оборонці мали тут дуже трудне становище, бо за Мотикою стояв прокуратор і ставав у його обороні. Всежтаки др. Глушкевич зажадав відіслати Мотику під обсервацію до дому божевільних, на що суд не згодився. А др. Ганкевич, попираючи внесок дра Глушкевича, сказав, що Мотика сам себе обжаловує за те, що: 1) перший прищіпив на терен Трускавця роботу ОУН; 2) вербував до неї членів; 3) заприсягав їх на револьвер; 4) що гадку вбивства Голувки переніс на Біласа, та 5) що зааранжуєвав історію в Городку.

Дуже влучно схарактеризував Каїнову роботу Мотики адвокат др. Шухевич у своїй кінцевій промові: **Це вже не робота Каїна, це вже робота діявола; гіршого, підлішого від сотки Каїнів**". І слушно!

По Мотиці зізнавав свідок **Олекса Буній**, літ 21, робітник у Трускавці. Він сидить тепер

у слідчій вязниці під закидом співучасти в убивстві Т. Голувка. У своїх відповідях на запити суддів і прокуратора він був дуже здержанівий, та боронив Біласа й Данилишина.

ac
**“МИ ВМИРАЄМО ЗА УКРАЇНУ
НЕ БИЙТЕ НАС!”**

Дуже потрясаюче було зізнання священика **Миколи Кіндія**, пароха з Верині, де селяни побили двох перших обвинувачених.

О. Кіндій бачив юрбу людей, яка гналася кудись. Пішов поглянути. Почув, що це погоня за “бандитами”. Почув і стріли. З горбка побачив одного чоловіка на землі. Тоді підбіг і кричав, щоби люди збігців не били. Оподалик на полі лежав другий. Люди кричали: “Бити, забити їх!” В одній хвилині той, що лежав блище, прочуняв. Обидвом текла з голов кров; один мав закрівлену руку. Прочуняв і другий. Вони підвелися, взяли себе під руки, поцілувалися, підступили під горбок і один з них сказав: “Люди, ми вмираємо за Україну. Не бийте нас! Як ви так будете робити то не будете мати України”...

У тій хвилині, як о. Кіндій зізнавав те, Данилишин, найсильніший духом з усіх чотирьох, закрив руками своє облича і голосно заридав. Білас пригорнув його до себе і сам розплакався. А за ними розплакалася й публика...

Люди—оповідав далі свідок о. Кіндій—

замовкли, відступили, впяли очі в землю і не знали, де їм дітися... Палиці відкинули геть, так як у Гетсеманськім огороді, коли зловили Христа...

Тієї хвилини не забуду до смерти...—закінчив свідок.

Зізнання о. Кіндія було так потрясаюче, що присутня на салі публика, не лише українська, хлипала разом з Данилишином і Біласом; не могли здергатися від сліз і обронці, а й у деяких польських журналістів можна було бачити слози в очах...

Мимоволі пригадується нам той момент, коли польські селяни (мазури) ловили польських повстанців та віддавали їх австрійському урядові. Щойно пізніше, коли побачили свою помилку, самі йшли до повстання.

ДАЛА ЇМ ХЛІБ І МОЛОКО...

Також дуже чутливі були зізнання свідка **Панька Бобелюка**, селянина з Черкас, і його жінки **Розалії**. В іх хаті Данилишин і Білас снідали й відпочивали, чистили черевики й передягали панчохи. Жінка випрала їм панчохи. Питали, де Миколаїв і Стрий.

Розалія Бобелюк, зворушена, починає плакати. Грошей від хлопців за хліб і молоко брати не хотіла; сама молока не має, то докупила молока у сусідки. Хлопці самі поклали гроши, 1 золотий і 20 сотиків; також казали їй затримати собі панчохи...

БИЛИ, ЧИ НЕ БИЛИ?

Свідок **Марцін Сліва**, командант поліційного постерунку в Миколаєві, зізнає, що прийняв утікачів на дорозі до Миколаєва. Пізнає Данилишина і Біласа.

Данилишин питає його: Чи ви мене били, чи ні?

Свідок Сліва: Ні, я вас не бив; я казав вас скувати.

Данилишин: Це ви були, що мене зараз у першій хвилині вдарили пястуком в лиці!

Білас: І ви кажете під присягою, що не били нас?

Свідок: Так...

ВНЕСКИ ОБОРОНЦІВ

Так у часі зізнань, як і по замкненні лісти свідків, оборонці ставляли ріжні внески. Один з найважніших внесків був передати справу всіх чотирьох обвинувачених на звичайну судову дорогу. Далі появився внесок і протест оборонців, щоби не мішати справи вбитого Голувка зі справою нападу на почту в Городку; внесок у справі переслухання політичних вязнів, та численні внески в справі покликання свідків, щоби доказати будто фальшиві зізнання свідків, будто доказати правду слів обвинувачених.

Всі внески оборони трибунал відкинув.

На цьому закінчено доказове поступовання і розпочались кінцеві промови—найперше прокуратора, а відтак оборонців.

ПРОМОВА ПРОКУРАТОРА

В своїй довгій промові прокуратор перевовів зміст акту обвинувачення та покликавався на зізнання своїх свідків. Найдовше задержався на зізнаннях Мотики. Вкінці зажадав як найбільше суворої карі для всіх обвинувачених, без примінення якихнебудь злагіднюючих обставин.

ПРОМОВИ ОБОРОНЦІВ

Перший промовляв адвокат проф. др. **В. Старосольський**, поньому др. **Ол. Марітчак**, др. **Ст. Шухевич**, др. **К. Паньківський** і др. **Лев Ганкевич**.

Усі ті промови заняли цілий день.

Останнього дня розправи, себто в четвер, 22 грудня, промовляв останній оборонець, др. **М. Глушкевич**.

Годі нам тут переповідати всі промови оборонців. На те треба би багато місяця. Мусимо тут одначе підчеркнути, що їхні промови були дуже совісно обдумані й уйняті, а оперті на правних і річевих аргументах.

Та не можемо не подати тут хоч би у малому скороченні промови головного оборонця, др. **В. Старосольського**, який у своїй довшій промові підніс момент з соціологічного й психохільогічного становища, вказуючи тло, на якому родяться напади, експропріяції, саботажі та інші терористичні акти. Він між іншим сказав:

ЦЛИЙ РЯД ШИБЕНИЦЬ...

... Була акція, але була й контракція — був цілий ряд шибениць, цілий ряд розстрілів, сотки й тисячі літ вязниці, сотки й тисячі зломаних екзистенцій, сльози матерей і батьків і все те, що може нести якась буря, якийсь вихор, якого не можна зловити в сітку карного кодексу.

... Іде щось, що в актуальний момент спеціально острі прибирає форми, але й щось, що є питоме цій тільки землі. Рух, що в подібний спосіб виявився скрізь по світі. Фінляндія — спокійний край, якого мешканців очеркується тим спокоєм, тим абсолютним опануванням життя; ця Фінляндія зірвалася на революційний виступ. І Лотва, і Литва, і Бретонія, і Ірландія, і Катальонія і скрізь і всюди одно й те саме. Якийсь великий крик народів, часто навіть малих, про яких існування світ навіть не знав, а які виступають на арену до боротьби проти тих, кого вважають своїми ворогами.

І це не якась зла воля одиниць, не помилка одиниць, а якась, скажім, психоза — якась природна сила, стихійна сила, сила, що пориває людей на вчинки.

... Коли Батьківщина є вільна, державна, щаслива — її треба любити, її треба шанувати, її треба боронити і стояти на сторожі її добра...

Але коли Батьківщина є нещаслива, **Батьківщина в неволі**, Батьківщина, яка терпить — то є Батьківщина, то є величезне джерело лю-

бови, понад яку більшої, сильнішої нема й бути не може.

... Польський поет Міцкевич говорить про 1812 рік, що виріс він у неволі, але одну мав весну в житті — весну надії. А Шевченко: "в неволі виріс між чужими, неоплаканий своїми, в неволі плачуши умру". Чи не бачимо тут тої глибокої трагедії, ріжкої трагедії двох народів? Міцкевич мав бодай одну весну, але Шевченко, як і багато поколінь перед ним і після нього такої весни не мали.

... Але прийшли 1917 і 1918 роки і кинули своє зерно ті почування, які мусіли остати й які остали, очевидно інакше формувані у старшого покоління а інакше у молоді, яка не має інших критерій (цих) крім одного: **люобви** і **бажання служити визволенню України**.

... Ми кажемо, що для великої ідеї треба посвячуватися і бути готовим на смерть. В них (себто у Данилишина і товаришів) та справа жити для ідеї, служити ідеї — перемінилась в бажання вмерти за ідею. Вони у своїм критичнім наставленні до себе, вважаючи себе за звичайних рядовиків у боротьбі, прийти до перевонання, що можуть прислужитися великій своїй ідеї нічим іншим, як тільки своєю смертю.

Цей момент пожертвування самого себе — цей момент другий, крім бажання вчинку — це момент, який іде постійно через психольготію цих рухів і до яких належить також український революційний рух.

... У Німеччині ставав перед судом один рево-

люціонер-комуніст і сказав: "Ми члени підпольної організації, до котрої належу я—ми є покійники, мерці-небішки, яким тільки дано урльоп-відпустку до певного часу. Ми не зачисляємо себе до живих, наше місце там, по тім боці границі".

До того типу людей належав і той поляк, що сказав: "Такі, як я, служать Батьківщині лише смертю".

До типу таких належать і Данилишин, належить і Білас. Перший потвердив це цілою своєю мовчанкою; другий зізнаннями, в яких виразно бреніло: "Такі, як я, Батьківщина лише смертю служать..."

...І все те, що вони зробили, не може викresлити цього факту: чому й кому віддалися всеціло ці оба революціонери? Відділити їх не можу. Було тут тільки одно-однісін'яке почування, святе почування — **ЛЮБОВ**; нічого іншого. Не бажання наживи, користі; вони були тільки невільниками тої великої ідеї: **ВОЛІ**. І добровільно стали тими рабами і віддали себе включно зі своїм життям їй, тільки їй".

ОСТАННЄ СЛОВО ОБВИНУВАЧЕНИХ

По двогодинній промові дра Глушкевича — обвинувачені виповіли своє останнє слово.

Перший встав Данилишин і сильним, дещо зворушуючим голосом сказав:

"Я знаю, що мене жде. Я був і є на все приготований. Тільки жалую, що не зможу дальнєше працювати для нашої Неньки України".

По ньому говорив Білас:

"Я свідомий своєї вини і кари. Я націоналіст і революціонер. Я селянин і я хотів показати, що може для справи дати село".

Жураківський і Косак не забирали слова.

ПРИСУД

Відтак трибунал в годині 10.50 передпологуднем пішов на нараду. В годині 11.20 трибунал вернув назад. На салі глибока тишина. Всі присутні здергують просто віддих. Напруження величезне. Предсідник відчитує присуд:

Дмитро Данилишин, Василь Білас і Маріян Жураківський — всіх їх засуджується на кару смерти та на втрату громадських і почесних прав раз на все.

Обвинуваченого Коссака переказується звичайному судові.

На салі оголошення цього присуду викликало велике пригноблення. Ніхто не сподівався такого строгого присуду в приміненні до перших трьох обвинувачених. Три шибеници нараз — річ нечувана!

В імені всіх оборонців др. Старосольський апелював до суду, щоби вислав просьбу до президента о помилування. Прокуратор спротивився...

Постава підсудних, як у часі відчитування присуду, так і пізніше була надзвичайно спокійна. Хоч знали, що їх чекає в найближчих годинах

нах, заховувалися дуже бадьоро. Присуд смерті — їм, боєвикам — не був страшний. Своїй судьбі сміло гляділи в очі...

Перед судом очікувала присуду товпа українців. Поліція кінна і піхотна розганяла їх. Коли ж на вулицю дійшла вістка про засуд трьох обвинувачених на кару смерті — почулися голосні протести.

НЕ ПОМИЛУВАНО!

Др. Старосольський, безпосередно після проголошення присуду, вніс іменем усіх оборонців телеграфічну просьбу до канцелярії президента о помилування. Текст цеї просьби такий:

“Оборонці засуджених на смерть у наглом суді у Львові Данилишина, Біласа й Жураківського горяче просять, щоби пан президент республіки в ім'я любові обох народів зволив застосувати право ласки щодо всіх засуджених”.

Одночасно вніс подання Союз Українок та українська парламентарна репрезентація.

В міжчасі післили до президента телеграму колишні польські боєвики, які вели революційну боротьбу за царських часів: посол Тома Арцішевський, Квапінський, Добровольський і Пурталь. Текст цеї телеграми такий:

“Підписані члени колишньої боєвої організації ППС. просять пана президента республіки помилувати в ім'я зasad людяності засуджених

наглим судом у Львові на кару смерті трьох українців, які в своєму пересвідчені боролись за свободу свого народу”.

На відповідь від президента ждали всі оборонці в суді. Відповідь мала надійти на адресу прокуратора.

В годині 5.05 пополудні наспіла з Варшави телеграма, що президент Дмитра Данилишина й Василя Біласа не помилував. Тільки Жураківському замінив кару смерті на 15 літ тюрми.

В годині 6 пополудні прокуратор повідомив засуджених про їх долю.

ОСТАННЯ НІЧ

Коли прокуратор відійшов, до келій засуджених, в арештах при вулиці Казимирувській (славні “Бригадки”, в яких сиділи тисячі українців), війшли оборонці, які розмовляли з кожним зокрема. Кожного з засуджених посадили в осібній, неопаленій і брудній келії, хоч перше якийсь час сиділи всі вони разом. Відвідала їх теж рідня. Потрясаюче враження робила мати Біласа, яка одночасно є сестрою Данилишина; вона тратила відразу сина й брата...

Засуджені на смерть працялися з усіми, цінувалися, дякували оборонцям за їх безкорисну оборону та висказували свої останні бажання.

Все те діялося при строгій контролі. В келії в часі розмов сиділо двох поліціянтів, а

перед дверми стояло їх кільканадцять. Розмова могла вестися тільки про звичайні родинні справи.

Всю ніч засуджені не спали. Від одного до другого заходив вязничний український священик та до рана вів з ними розмову.

ПЕРЕД ШИБЕНИЦЕЮ

В пятницю, дня 23 грудня, в 6-тій годині рано прийшли оборонці, щоби попрощатися з засудженими.

Наблизалися останні хвилини їхнього життя... Екзекуція була назначена на годину 6.30 рано.

Виконання присуду смерти відбулося на невеличкому квадратному закінченні вузького переходу між вязницею "Бригідки", вязничним шпиталем та сліпими стінами приватних домів.

Першого вивели Данилишина. Він, на прищуд, держався так поважно і спокійно перед шибеницею, як держався цілий час в суді.

Прокуратор відчитав засуд. Відтак кат Бравн зі своїми двома помічниками приступили до своєї чинності...

Данилишин крикнув: "Прошавайте!" — і згинув...

В двацять мінут пізніше згинув Білас зі словами на устах: "Прошай, український народе!" Хотів іще щось сказати, але кат кулаком замкнув йому уста!... Оборонець Старосольський 24

ський з місця голосно запротестував проти такого нечуваного варварства!

При екзекуції були присутні лише прокуратор, начальник вязниці, оборонці та священик, велика сила поліціянтів, вязнича сторожа, лікарі і кат з двома помічниками. Представників преси не допущено.

МАНІФЕСТАЦІЯ ЛЬВОВЯН

Львівські українці відрухово рішили заманіфестувати свої почуття для нових жертв лихоліття. Тому, що ані в пресі ані публично на зборах цього не могли зробити, уладжено маніфестації по церквах.

Точно в годині 6.30 рано, в пятницю, в часі, коли засуджені клали свої молодечі життя на жертвеннику — в катедральній церкві св. Юра правилася служба божа й панахида за них. Церква була переповнена українцями — вірючими й невірючими —; були присутні старші й молодь. Прегарно співав хор, а серце роздиралося, коли залунала революційна пісня:

"ВИ ЖЕРТВОЮ В БОЮ НЕРІВНИМ ЛЯГЛИ"...

В тому самому часі відбувалися богослужіння по всіх інших церквах, а крім того за здалегідь розлягалися звуки всіх дзвонів. Дзвони ті доносили засудженням, що український народ памятає про своїх Синів!..

ДОПОВНЕННЯ

ПОГЛІБЛЕНА ПРОПАСТЬ...

Прокуратор і трибунал дуже спішилися з розправою тому, що вона велася якраз перед латинськими різдвяними святами. За всяку ціну хотіли вони закінчити її на кілька днів перед святами, щоби не псували святочного настрою і собі й варшавському урядові. Та все таки екзекуція відбулася день перед "вілією", себто перед латинським святым вечером.

З присуду наглого суду дуже невдоволені ті польські круги, що проповідують "порозуміння" з українцями. Їх "поєднавча пісня" через те на довший час буде припинена.

Розчарувалися й ті українські круги, що числили на лагіднішу політику варшавських вищих урядових кругів супроти українців... розкопали ще більшу пропасть серед обох народів у Східній Галичині!

Словом — дві останні шибениці у Львові розкопали ще більшу пропасть між обома народами у Східній Галичині!

ДЕ ПОХОВАНО ТІЛА БОЄВИКІВ?

Ще в останній хвилині прокуратор обіцяв оборонцям передати тіла засудженців рідні, зараз по екзекуції. Та коли рідня звернулася до тюремної влади о видачу тіл — відмовлено їй, кажучи, що вони вже похоронені... I справді, тіла обох боєвиків нишком у замкненому авті

вивезено на Янівський цвинтар і десь їх там похоронено. Ані управа тюрми, ані управа цвинтаря не хотіли подати місця, де зложено обох боєвиків...

В тому часі у Трускавці, куди рідня мала перевезти зі Львова тіла Данилишина й Біласа, щоби там їх похоронити — зібралася товпа українських робітників і селян з довколічних місточок і сіл. Похорон мав вілбутися з великою маніфестацією. Всі нетерпеливо ждали на поїзд, на якому мали привезти тіла боєвиків. Та не діждалися...

МАНІФЕСТАЦІЇ В КРАЮ

Не лише у Львові, але в цілому краю українці уладжували маніфестації в честь страчених боєвиків. Силою обставин, маніфестації могли відбуватися або на тайних зібраннях, або по церквах.

Деяких священників, що уладжували панахиди, польська влада потягає тепер до відвічальності, як ось пароха в Медиці, збаразького повіту, о. Захаркова. Його арештовано й відставлено до суду в Тернополі, обвинувачуючи за те, що в часі панахиди за Данилишина й Біласа виголосив проповідь.

Маніфестації обявляються і в цій формі, що в цьогорічному карнавалі (мясниці) всі українські товариства рішили на знак жалоби не улажувати ніяких забав, а крім того в тому часі здергуватися від алкогольних напитків та від тютюну.

В деяких місцевостях на знак жалоби побивали хрести та хоругви чорними лентами. Так наприклад в Медиці поліція арештувала тих хорунжих, що в часі Йордану несли до ріки хрести, обвинені чорними лентами...

В ріжких формах проявляються маніфестації...

ГОЛОСИ ПРЕСИ

Багато місця городецькій справі та цілому судовому процесові присвятив головний орган Польської Партиї Соціалістичної, "Роботнік". Він став на ясному становищі, оправдуючи цілу акцію та подаючи її джерела. А джерелами невдоволення українських мас — це політичний, господарський та національний гнет українців, що живуть у границях польської держави. "Дайте українцям повну свободу — писав в одному місці "Роботник" —, дайте їйому всі права його природного національного й культурного розвою, відчиніть тюрми, які є перевонені політичними вязнями, дайте народові працю й хліб,—тоді не будуть мати місця такі події, як ось у Городку".

* * *

Другий соціалістичний часопис, "Нове Пісмо" (Новий Часопис), орган Бунду, в статті п. н.: "Вражіння з віддалі" (її автором Адам Обарський) так писав з нагоди страчення обох боєвиків (подаємо у скороченні):

... Дві шибеници зловіщо заскрипіли на подвір'ю львівських Бригідок; на стричках за-

висло двох молодих українців, Дмитро Данишин і Василь Білас, учасники нападу на пошту в Городку. "Замахівці й терористи", як писала санаційна преса; "бандити", як казали ендики; "народні революціонери", як сказав про себе страчений Білас — понесли смерть. Перед лицем смерти оба засудженці заховувалися спокійно; нічого не жалували; Були свідомі ролі, яка була їм призначена.

... Постаті Біласа й Данишина виростуть до висоти народних мучеників, що своє життя віддали за Неньку-Україну. Повстане легенда, нове джерело для народних рухів. Це вступ до революційно-суспільного руху. Прибуде нова пісня-дума про двох героїв.

... Так у помаєвій Польщі ведеться спір між польським урядом і незалежницькими стремліннями України; ведеться при помочі револьверової кулі й стрічка.

... В серцях усіх робітників Польщі виконання львівського присуду відіб'ється сильнішим стремлінням до знищення всякого суспільного й національного гнету; зміцненням спільноти боротьби за спільне визволення.

* * *

Окружний Комітет Комуністичної Партиї Західної України видав відозву в українській і польській мові п. н.: "До працюючих мас міста Львова". У цій відозві оправдано акцію в Городку, чоч переводили її не члени комуністичної партії, але націоналісти. Вона кінчиться

окликами: "Проч з урядом шибениць, терору, окупації та польонізації Західної України!".

* * *

Дуже поважний польський тижневик, присвячений літературі й культурі "Вядомосці Літерацке" (Літературні Відомості), який виходить у Варшаві,—з нагоди боєвої акції в Городку подав на головному місці опис такої акції під Безданами в Польському Королівстві, за царських часів. Тоді то, в 1908 р., польські боєвики на чолі з Йосифом Пільсudським напали на поїзд, що переїздив Сіленським шляхом. По короткій боротьбі зі сторожею, боєвики забрали з поштового возу коло 300 тисяч рублів. Гроші ті передано до революційної каси. В нападі під Безданами — а було їх дуже багато — брали участь самі визначні члени польської боєвої організації, які сьогодні стоять на високих становищах у державній службі. Між іншими були там: Теперішна жінка Пільсudського, Олександра Щербінська, Пристор, Славек, Арцішевський і інші.

"Вядомосці Літерацьке", подаючи опис нападу під Безданами, (з портретами його учасників) оправдували напад українських боєвики на пошту в Городку, яких буржуазна польська преса називала "бандитами", "злодіями" і т. д.

* * *

Крім вичеслиних голосів, забирали голос у пресі ріжні діячі, як напр. відомий польський діяч Станіслав Тугут. Він у варшавській газеті

30

"Голос століци" (Голос Столиці) в статті п. н.: "Львівська Трагедія" називає Городецьку акцію і нечуваний присуд львівського суду "одним з актів, треваючої вже цілі століття трагедії польсько-українських відносин".

Критикуючи сам засуд і дивуючися, що президент Польщі не помилував обох боєвиків, що ділами так само, як колись Пільсudський за царських часів, каже з болючою іронією: "Кров за кров, аж доки стане цеї крові обох судьбою звязаних з собою народів. Нехай оба спливають цею кровлю, аж до цілковитого запропашення", як того дехто бажавби.

Говорячи про перебіг процесу, пише: "... Громадянин, що глядів з боку на судову салю, бачив тут кріаві справи, які є одними із звенів ланца історії. Тих історичних спогадів, таких, від яких волосся на голові дубом стає, було повно на судовій салі. В певнім моменті були якісь несамовиті відрухи в українських селян, що били аж до смерти своїх пророків". Таке було й у поляків 1846 і 1863 р., каже автор, але "кров наших мучеників видала вже буйні овочі".

"Як довго ще тревати буде такий стан?" — питає автор у кінцевому уступі.

* * *

Про голоси місцевої української преси (у Львові) годі нам писати. Кожний яркіший голос цензура конфіскувала, так, що українська преса могла подавати тільки чисті справоздання в судової салі.

31

ЛИСТИ ОБОРОНЦІВ ДО ПОЛЬСЬКИХ БОЄВИКІВ

Д-р Вол. Старосольський і д-р Лев Ганкевич післали на руки одного з польських бувших боєвиків, Квапінського (які вислали телеграму до президента Польщі Мосціцького з проσьбою о помилування Данилишина й Біласа, а яку ми вище надрукували) письмо такого змісту:

Шановні Товариші!

Перейшовши вже в певній мірі вражіння і страшні переживання наглого суду у Львові, вважаємо своїм обовязком стиснути Вам, Товариші, сердечно руку.

Ми не дякуємо, бо, як соціялісти, не можемо дякувати Вам — соціялістам. Ви виконали наказ Вашої совісти й серця.

Ta прецінь вважаємо просто обовязком наших сердець поділитися тим вражінням, якого ми зазнали, коли перечитали про Ваш виступ. Був це якби **тріумф ідеї Соціалізму** в хвилині, коли розпуталася ціла оргія розшалілого націоналізму і здавалося, що просто виключений є голос людини й гуманітарності. В тій то хвилині ми перечитали Вашу петицію до президента.

Наслідки Вашого кроку не дадуться обчислити і сьогодні ані Ви, ані ми не можемо належно оцінити його, але найблища будучина ствердить його значіння й вагу.

Др. В. Старосольський

Др. Лев Ганкевич.